

КОРПОРАТИВНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ОБСЛУГОВУЮЧИХ КООПЕРАТИВІВ

Ю. В. Самойлик, к. е. н., доцент
Полтавська державна аграрна академія

Набули подальшого розвитку пропозиції щодо обґрунтування організаційно-економічного механізму діяльності сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. Виявлено корпоративні аспекти у їх функціонуванні, визначено перспективні напрямки корпоративного

управління в сільськогосподарських обслуговуючих кооперативах. Запропонована участь власників земельних паїв у здійсненні контролю за діяльністю СОК.

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку агропромислового комплексу важливе значення має кооперативний рух. Діяльність сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів як в Україні, так й в інших країнах світу довела свою ефективність. Функціонування такої форми об'єднання підприємств дозволяє підвищити конкурентоспроможність як окремого сільгоспвиробника, так і галузі в цілому. Однак, функціонування і розвиток сільськогосподарської обслуговуючої кооперації відбувається не достатньо інтенсивно і не в повну силу, що не забезпечує одержання синергійного ефекту в мікро- та макросистемах. Діяльність сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів має бути адаптована до національних особливостей господарювання, економіко-правового регулювання та специфічних ринкових принципів, що діють у конкурентному середовищі функціонування підприємств даної сфери. Створення сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу має корпоративну природу, при цьому актуальним питанням постає обґрунтування позитивних елементів корпоратизації та їх трансформація до особливостей господарювання в умовах ринкових відносин у національній економіці.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Перші праці, присвячені питанням кооперації належать І. Ємельянову, М. Кондратьєву, Б. Мартосу, М. Туган-Барановському, О. Чайнову. Серед сучасних наукових праць в галузі кооперативного руху варто відмітити дослідження О. П. Величка, В. П. Горьового, Ю. Е. Губені, О. В. Довгань, В. В. Зіновчука, В. М. Кепка, О. Д. Ковальчука, А. Д. Корягіна, О. В. Макушок, Л. В. Молдаван, А. О. Пантелеймоценка, Н. С. Скопенка [3], А. П. Смоленюк [4], Г. В. Черевка [5], М. Г. Шульського та ін.

Питання корпоративного управління досліджували такі науковці, як О. М. Брадул, І. В. Бурачека, Д. П. Доманчука, А. А. Зленко, І. Б. Івасів [1], О. В. Комарчука, А. М. Котова, Є. Г. Панченка, О. В. Опаріної, Н. Г. Пікуль [2], В. В. Свіцельська, А. А. Семенова, О. В. Хитрої та ін.

Однак, у науковій літературі відсутні праці, присвячені корпоративним аспектам сільськогосподарської обслуговуючої кооперації, що і визначає актуальність даного дослідження.

Мета та методика дослідження. Метою дослідження є обґрунтування організаційно-економічного механізму діяльності

сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, виявлення корпоративних аспектів у їх функціонуванні, визначення перспективних напрямів корпоративного управління в сільськогосподарських обслуговуючих кооперативах.

Для обґрунтування механізму корпоративного управління в сільськогосподарських обслуговуючих кооперативах застосовано методи аналізу і синтезу, порівняння, індукції та дедукції.

Виклад основного матеріалу. Корпорація – це одна з організаційно-правових форм об'єднань підприємств, яка характеризується поділом капіталу на частки, при цьому власник цієї частки має право на пряме чи опосередковане прийняття господарського рішення. Найпоширенішою формою корпоративних структур є акціонерна власність. В агропромисловому комплексі корпоративні структури не характерні для сільськогосподарських підприємств, а є найбільш розповсюдженими в переробній сфері, а також в інтегрованих об'єднаннях вертикального та горизонтального типу. Однак, елементи корпоратизації присутні і в такій формі об'єднання, як сільськогосподарський обслуговуючий кооператив. При створенні обслуговуючого кооперативу передбачається, по-перше, авансування капіталу членів даного об'єднання, по-друге, участь в його управлінні, право на продукцію чи послуги отримані за посередництвом кооперативу.

Розвиток корпоративного управління в сільськогосподарських обслуговуючих кооперативах має низку переваг, зокрема: широке залучення до членства в кооперативах; формування інституту власності на селі та стимулювання працівників через їх участь в управлінні; збільшення вагомості та конкурентоспроможності кооперативу; стимулювання власників земельних паїв до участі в корпоративному управлінні, будучи членом сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу.

При побудові механізму корпоративного управління в сільськогосподарських кооперативах необхідно враховувати такі функції даного формування:

1. Інституціональна. Збереження і посилення інституту власності на селі. Моральний аспект відповідальності за результати діяльності.

2. Інтеграційна. Порівняно вузька виробнича спеціалізація членів кооперативу. Збереження економічної та організаційно-правової незалежності членів кооперативу.

3. Маркетингова. Аутсорсінг маркетингових функцій членами обслуговуючого кооперативу.

4. Соціальна. Взаємодія з територіальною громадою з питань розвитку соціально-економічної інфраструктури.

5. У створеному кооперативі її член розглядається з точки зору теорії соціальної економіки як «людина соціальна», тобто агроформування створене для забезпечення потреб людини.

6. Організаційно-економічна. Самостійне управління через делегування повноважень. Неприбуткова основа функціонування сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу. Розподіл прибутку членів кооперативу пропорційно авансованому капіталу.

7. Політико-правова. Договірна основа входу і виходу в кооператив. Співпраця з державними органами влади. Державна підтримка в рамках ініціативи «Рідне село».

Модель корпоративного управління в сільськогосподарських обслуговуючих кооперативах можна побудувати відповідно до функцій менеджменту: планування, мотивація, організація, координація, контроль. При цьому зміст управлінського рішення в СОК залежить від послідовності та ефективності виконання функцій управління на відповідному рівні. Першоосновою прийняття управлінського рішення в кооперативі є виконання такої функції менеджменту, як планування, яке включає в себе організаційно-правове, економічне, фінансове, стратегічне та маркетингове. Розробка стратегії, обґрунтування обсягів та масштабів діяльності, вибір цільових сегментів діяльності характерне для управління підприємством будь-якої організаційно-правової форми, однак для сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу цей процес є набагато складнішим, що пов'язано з необхідністю узгодження інтересів різних її учасників. Цей аспект є одним із проявів корпоративного управління. У процесі фінансового планування необхідно визначити статус власників капіталу. Ми вважаємо, що в сільськогосподарському обслуговуючому кооперативі привілейований статус повинні мати саме власники земельних паїв, оскільки це є головним ресурсом виробництва аграрної продукції. Пайовики мають формувати наглядову раду, в обов'язки якої мають входити завдання щодо контролю за виконанням функцій СОК залежно від його напрямків діяльності. Однак, при цьому власники земельних паїв – члени наглядової ради повинні мати відповідну кваліфікацію для адекватної оцінки роботи кооперативу. Крім того, наглядову раду мають формувати фахівці із сільськогосподарських підприємств, що входять до кооперативу.

Важливим елементом корпоративного управління в сільськогосподарських обслуговуючих кооперативах є збереження та

посилення інституту власності. Особливо актуальною дана теза є саме для сільськогосподарського виробника, який, здаючи в свій пай підприємцю, не бере ніякої участі в управлінні і не відчуває себе власником. При створенні СОК, землевласник повинен мати виключне право на пряму або опосередковану участь в управлінні підприємством. Такий механізм мотивування має не лише фінансовий (матеріальний аспект), а і психологічно-моральний (нематеріальний).

Висновки. В основу функціонування сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів доцільно покласти корпоративні аспекти, оскільки корпоративне управління передбачає поєднання індивідуального та колективного підходів. Корпоративне управління в СОК має низку особливостей, які, насамперед, пов'язані з використанням земельних паїв, недосконалим інститутом власності у процесі використання та розпорядження засобами та предметами праці в даній галузі, складнощами управління та створення організаційно-управлінської структури. При побудові корпоративного механізму управління в сільськогосподарських обслуговуючих кооперативах доцільно активно залучати до діяльності власників земельних паїв, наприклад, до членства в наглядовій раді за діяльністю кооперативу.

Список використаних джерел

1. Івасів І. Б. Корпоративне управління у фінансових інститутах у структурі глобального фінансового регулювання / І. Б. Івасів // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : Збірник наукових праць. – 2011. – № 31. – С. 312–321.
2. Пікуль Н. Г. Актуальні питання розвитку корпоративного управління в Україні / Н. Г. Пікуль // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : Збірник наукових праць. – 2012. – № 34. – С. 239–247.
3. Скопенко Н. С. Сучасні тенденції кооперації та інтеграції в АПК / Н. С. Скопенко // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури : Збірник наукових праць: Випуск 25. – К: НАУ, 2010. – С. 197–204.
4. Смоленюк А. П. Обслуговуюча сільськогосподарська кооперація: теорія і практика / А. П. Смоленюк // Інноваційна економіка: Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2012. – № 8. – С. 64–69.
5. Черевко Г. В. Кооперація як шлях підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств / Г. В. Черевко, Ф. В. Горбонос, Д. Г. Черевко // Вісник Львівської комерційної академії. – 2009. – № 8. – С. 271–282.